

§ 53 Utvärdering och förnyelse av gudstjänstlivet

BERTIL OLSSON:

Ordförande! Jag vill tillstyrka bifall till motion 2016:22 av Berth Löndahl. Vi behöver lära av varandra och det är därför Berth ställer frågan i sin motion. Vad är det som förenar? Vi får så många rapporter om hur gudstjänstlivet bara försvinner i den ena församlingen efter den andra, men det finns ganska många ställen i Svenska kyrkan, där det pågår ett växande liv i gudstjänstsammanhang. Vi behöver alltså lära av varandra och därför en tillstyrkan till motion 2016:22.

OLA ISACSSON:

Ordförande! Jag skulle vilja säga något om form och innehåll i motion 2016:44. Jag talar för mig själv och inte för utskottet, även om jag var medlem i utskottet. Jag ser att den här motionen berör några områden. Jag vill nämna två. I ett område reflekterar motionen över statistik från kyrkokansliet. I ett annat område nämner motionen ett arbetssätt som ligger mycket, mycket nära en motion som bejakas av kyrkomötet så sent som förra året. Kyrkomötet har inte för vana att bifalla förslag till beslut, där arbete redan pågår. Därför står jag bakom det som är utskottets majoritet, att föreslå kyrkomötet att avslå motionen.

När det gäller motionens form vill motionen ge ett uppdrag i enlighet med det resonemang som förs i motionen. Det är väl där egentligen som jag har det större problemet. När vi får ut handlingar inför att vi får skriva motioner till kyrkomötet kommer det en handling, som handlar om hur en motion ska formuleras. Där sägs det mycket tydligt: "Förslag till beslut ska formuleras så att det kan läsas fristående från övrig text och kan ställas som ett förslag till beslut i kyrkomötets sammanträde." Det går alltså inte att skriva "i enlighet med intentionen i motionen" eller "enligt nedanstående". Beslutsförslaget måste vara preciserat, och så vitt jag kan se är motionsförslaget inte preciserat. Också utav den anledningen bör motionen avslås.

SOFIJA PEDERSEN VIDEKE:

Ordförande! Jag har skrivit ett särskilt yttrande i detta betänkande, där jag önskar det som redan är gjort. Ibland är det himla bra när man önskar något som redan är gjort. Då kan man säga: hoppsan, jag hade fel!

Jag säger det nu: hoppsan, jag hade fel! Jag önskar att vi hade blivit uppmärksammade på detta redan när vi lämnade in motionen. Jag tänker att om man följer de anvisningar som finns, hade den här motionen kunna avvisas och vi hade inte ens behövt behandla den. Det är mitt önskemål. Tack.

BERTH LÖNDAHL:

Jag vill yrka bifall till min egen motion 2016:22. Jag tror att vi alla är överens om, att den söndagliga mässan och gudstjänsten är konstituerande för kyrkan, att en församling som inte längre firar söndaglig gudstjänst upphör på något sätt att vara församling. Den utför inte den handling, i vilken man igenkänner det som är särpräglat för en församling. Då är det desto mer angeläget, att vi tittar på vad det är för faktorer som avgör och som visar på att en församlings gudstjänstliv är tillväxt. På alltför många håll – och det tror jag också vi kan se tillsammans – finns det en förtvivlan, en vanmakt, en uppgivenhet inför ett gudstjänstliv som inte fungerar. Man lever med frågorna. Folk kommer inte. Vad ska vi göra för att folk ska komma? Man experimenterar på många olika sätt och man upptäcker att ingenting tycks hjälpa.

Det samlas in väldigt mycket statistik. Statistiken kan berätta en del, samtidigt som statistiken kanske ändå inte riktigt analyserar de faktorer som driver fram ett levande gudstjänstliv. Statistiken behöver fördjupas för att man ska se var det hände. Varför händer det att lovsången stiger, att allt fler samlas kring ord och sakrament? Även om det primärt är så, att vi inte firar mässa för att folk ska komma utan att vi firar mässan just inför Guds ansikte för att tillbe, måste vi ändå fundera kring vilka faktorer som finns som vi kan känna igen.

Ett av de skäl som utskottet anger för att avslå motionen är, att man menar att man håller på att ta fram en ny kyrkohandbok. Jag menar att motivet är precis tvärtom. Vi tar fram en ny kyrkohandbok som famlar i ett mörker, där vi inte egentligen har tittat på vad som driver en församlingstillväxt i gudstjänstlivet. Vi tar alltså fram en kyrkohandbok utan att egentligen ha funderat kring hur den liturgin ska se ut. Ska den vara experimenterande, varierande, skiftande, medan man ändå vet att där det finns kontinuitet i det liturgiska livet också något kan börja hända?

På samma sätt finns det böcker som har skrivits kring detta. Jag tänker på Fredrik Modéus, som har skrivit i en bok om det här. Jag menar fortfarande, att ytterligare forskning behöver tas fram. Angelägna frågor kan vara: vilken effekt har sammanslagningarna haft på gudstjänstlivet? har det främjat gudstjänstlivet eller inte? vad blir konsekvensen av att det blir allt vanligare med oregelbundet gudstjänstliv, varierade tider, varierade ordningar, bristande kontinuitet vad gäller präster och alltför ofta kanske bara någon söndag i månaden? Kanske kan sådana saker lösa ekonomi och arbetsfördelning, men det löser inte gudstjänstlivets glädje och tillväxt.

En annan faktor man skulle kunna titta på är vad det är för människor som väljer att fira gudstjänst varje söndag, som tar det som en naturlig del av sitt liv. I vilka traditioner finns de och hur har de fostrats till att någonting sådant ska växa fram? Och vad är det som gör att tillfällighetsbesökare blir regelbundna gudstjänstfirare? Eller ännu ett exempel: vilken betydelse har predikan? hur förhåller sig olika predikotyper till antalet gudstjänstfirare? De här frågorna kan mångfaldigas. De nämnda utgör endast exempel.

Vad kan vara mer angeläget för en kyrka, som i flera decennier har sett att antalet gudstjänstfirare har minskat än att analysera, inte vad som driver det minskande antalet, utan vilka faktorer som driver det som får det att växa på en del håll? Poängen är således inte att analysera orsaken till minskningen utan just att ta fram tillväxtfaktorerna.

Bifall till motion 2016:22.

KENNETH NORDGREN:

Jag företräder Gudstjänstutskottet i denna fråga rörande betänkande 3, som ju handlar om två motioner. Den första, 2016:22 av Berth Löndahl, handlar om utvärdering av gudstjänstlivet och den andra, 2016:44 har rubriken Nya vägar till gudstjänst av Jesper Eneroth och Titti Ådén. Jag yrkar bifall till utskottets yrkande, vilket innebär avslag på båda motionerna.

Det handlar dock inte om ett motstånd mot den ambition och ansats i dessa båda motioner, som är högst lovvärda. Båda fokuserar på vår vilja att fira gudstjänster som är inkluderande och förhoppningsvis fördjupande och vägledande för människor i tro. De två motionerna tar olika utgångspunkter. Motion 2016:22 börjar så att säga i ett plusläge, att se till församlingar, gudstjänstfirande gemenskaper, som rymmer många människor där det går bra och att försöka lära av dessa exempel. Den

andra motionen, 2016:44, har mera sin utgångspunkt i ett minussläge, där människor inte alls fyller kyrkan. Motionen syftar till att finna nya vägar.

Utskottet förde flera resonemang som ledde fram till yrkandet om dubbla avslag. I den första motionen handlar det som motionären Berth eftersträvar om något som vi menar finns på väldigt många håll. Det finns publikationer som lyfter församlingar som går mot strömmen och som jobbar med gudstjänstlivet på ett resultatgivande sätt. Vi menar också att det i varje stift finns, eller i alla fall bör finnas, ett pågående gudstjänstarbete, där varje stift lyfter egna exempel. Det är min erfarenhet. I de två stift, Uppsala och Luleå, som jag har egen tjänsteerfarenhet från, ges det ett antal fortbildningar och utbildningar varje år, som lyfter exempel ur de egna leden. Det menar vi i utskottet pågår redan. Vi behöver därför inte bifalla denna motion för att få fram sådana exempel, vare sig publikationsmässigt eller genom delande i stiftets främjandearbete vad gäller gudstjänstlivet. Därför yrkar vi avslag på motion 2016:22.

När det gäller den andra motionen handlar utskottets avslagsyrkande framför allt om att den strävar efter det som ligger väldigt nära förra årets motion, som kyrkomötet antog. Det är ett pågående uppdrag, som tidigare har sagts här. Därutöver finns det lite formmässiga resonemang kring det hela, som ledde fram till utskottets yrkande på avslag. Tack.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Jag såg en uppgift om att endast 20 procent av Svenska kyrkans huvudgudstjänster samlar fler än 20 deltagare. Säger inte den siffran någonting om att detta är en viktig fråga som har en ambition att fördjupa sig i vad det är som får ett gudstjänstliv att gro och att växa. Jag håller med dig om, Kenneth, att visst finns det publikationer och visst finns det böcker. Jag var ju med i det utskottet också. Men låt oss se till att det forskas mycket, mycket mer kring detta och räck det som redskap till församlingar, så att de kan säga: Så här ska vi göra, så här växer det.

KENNETH NORDGREN (REPLIK):

Som företrädare för utskottet är jag helt enig med motionären Berth om vad vi vill eftersträva. Målbilden är densamma. Sedan ser vi kanske lite olika på två sätt vad gäller vägarna att nå dit. Dels handlar det om i sak hur vi jobbar med gudstjänstlivet i våra församlingar och gör våra ansträngningar för att involvera och inkludera flera. Dels handlar det om att vi ser lite olika på, om den här motionen skulle kunna utgöra det där tricket för det hela. I det fallet menar vi, att det som motionen eftersträvar redan finns. Det pågår och därför ledde det fram till utskottets yrkande. Tack.

BERTH LÖNDAHL (REPLIK):

Det är möjligt att det finns, men det når inte fram. Så många präster famlar i blindo. Man famlar i okunskap och ovetskap. Man famlar i uppgivenhet. Det hjälper inte vad jag än gör. Då behöver man få veta: här har det hänt någonting. Vad var det för faktorer som drev det? Vad är det som gör att vi inte på något sätt är beredda att utvärdera och reflektera kring den mest centrala handlingen vi gör, det som konstituerar varje församling, det som är vår identitetsskapande handling? Nog måste vi verkligen forska kring detta.

KENNETH NORDGREN (REPLIK):

Jag tillsammans med Gudstjänstutskottet menar att det pågår utvärderingar, det pågår till och med forskning, det pågår arbete kring detta. Återigen, motionen i sin form och till sitt innehåll tror vi inte leder oss närmare den här gemensamma målbilden. Gudstjänstutskottet uppskattade dock ambitionen och ansatsen bakom din motion, Berth, liksom den andra, men trots detta yrkar vi avslag.

EVELINA JOHANSSON:

Ordförande! Det är ju alltid möjligt att det finns studier, böcker och publikationer som man har missat. Det kanske är mer sannolikt för mig än för Berth, eftersom han har haft fler år på sig att läsa.

Det samlas in väldigt mycket statistik i Svenska kyrkan. Det vet alla som har försökt sammanställa den i januari och det pekar ju också utskottet på. Men jag kan inte riktigt finna att det besvarar ansatsen i motion 2016:22, eftersom det handlar om vad man gör med den statistiken och vad den syftar till. Någon genomgripande studie av vad som är framgångsrikt gudstjänstliv har jag i alla fall inte stött på. Även om det är sant som hävdats här tidigare, att det i olika sammanhang dyker upp människor som kommer med exempel och föredrag om någonting som har slagit väl ut, är det fortfarande som enstaka exempel. Det är inte som en del i en allomfattande sammanställning, där man kan se tendenser och mönster. Kanske kommer det någon till prästutbildningen eller till någon fortbildning någonstans som berättar om någon lyckträff i någon församling. Nästa vecka kommer det någon annan som säger att det där inte alls funkar, det var bara någon enstaka grej. Det gör dem som lyssnar lika visa som de var innan. Det finns få saker som det tycks så mycket om, som vad det är som får folk att komma och fira gudstjänst. Men särskilt evidensbaserat upplevde i alla fall inte jag att det är särskilt ofta.

Därtill tycker jag att det är problem, att mycket statistik som samlas in och redovisas i Svenska kyrkan koncentrerar sig antingen på absoluta tal – så här många gudstjänstfirare har vi haft på ett år – eller på snittal. Ni har väl mött någon präst eller kyrkomusiker som säger: Dom sa att det här i församlingen var 80 personer per gudstjänst. Sedan förstod jag att det berodde på att man slog ut luciakröningen, julmorgonen, första advent och skolavslutningarna med resten. Det vore mer fruktbart, tror jag, och också bättre för just den ansatsen att upptäcka de långsiktiga och stabilt framgångsrika koncepten, om man sysslade mycket mer med median och mycket mindre med snitt. Då fick man ut vad som var en normal söndags siffror i stället för en siffra som egentligen inte beskriver någonting som finns i verkligheten.

Jag yrkar bifall på motion 2016:22. Tack.

Beslut i ärendet återfinns i kyrkomötets protokoll, § 94.